

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

“TASDIQAYMAN”

Rektor G.Rixsiyeva

2021 yil “28” o'ch

YAQIN VA O'RTA SHARQ XALQLARI
IJTIMOIY-FALSAFIY FIKRLARI
(VIII-XVIII ASRLAR)

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:

200 000 – San'at va gumanitar fanlar
220 000 – Gumanitar fanlar

Mutaxassislik:

70220502 – Sharq falsafasi va madaniyati

TOSHKENT – 2021

July²

1900

Fan/modul kodи	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
SXIFF104	2021-2022	1	4
Fan/modul turi	Ta'lim tili		
Majburiy	O'zbek	Haftadagi dars soatları	4
1.	Fanning nomi Yaqin va O'rta Sharq xalqlari ijtimoiy-falsafiy fikrlari (VIII-XVIII asrlar)	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat) yuklama (soat)
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad – magistrantlarga VIII-XVIII asrlarda Movaraunnaxr, Yaqin va O'rta Sharq xalqlari ijtimoiy-falsafiy fikrlari rivojanishiga oid nazariy bilimlarni o'rgatish va amaliyotda tatbiq etish konimlarini shakllantirishdan iborat. Fanning vazifasi – magistrantlarga VIII-XVIII asrlarda Movaraunnaxr, Yaqin va O'rta Sharqda Islom falsafasi va uning turli yo'nalishlari: kalom, mutaziliya, tabiiyyun, tasavvuf yо'nalishlari tononidan ilgari surilgan ijtimoiy-falsafiy g'oyalar tahviliga oid mavzulaming mazmuni va mohiyatini yoritib berish.	60	60 120

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. VIII-IX asrlarda Islom falsafasining shakllanishi

Sunniylik kalomi. Kalom ilmi. Mutakallimlar. Kalomning dialektik tafakkur uslubi. Kalomning paydo bo'lishi va rivoji. Payg'ambar Muhammad (s.a.s) vafotidan so'ng eng asosiy (sunniylik-shialik) ajralish, mazhab ichida turli firqalarga bo'limishing boshlanishi va g'oyaviy parchalanishning asosiy muammolarini.

Mu'taziliylar ta'lomit. Mu'taziliylarga xos beshta umumiylar tezislari: Tavhid, Illohiy adolat, Oxiratdagi va'da va jazo, O'rta holat, bevosita islon jamiyatni hayotiga aloqador ma'naviy imperativ.

2-mavzu. Ash'ariya ta'limoto. Abu Mansur al-Moturidiy Mavarounnahr kalom ilmi asoschisi

Abu-l-Hasan al-Ash'ariyning hayoti va asarlari. Al-Ash'ariyning kalom

ta'limoti. Ash'ariya maktabining ikkilanishi: Atomizm falsafasi; Inmon va aql.

Moturidiyning hayoti va ijodiy merosi. Moturidiyning ustozlari va izdoshlari. Kalom ta'limotini o'rghanishda "Kitobut-tavhid" asarining ahamiyati.

Al-Moturidiy ta'limoti mu'taziliylar singari faqat aqlga suyanmay, *aql bilan naqshi* qo'shib foydalanishni zurr deb bilishi va yagona aqida tizimini (hanafiya mazhabida) o'matisha ulkan hissa qo'shganligi. Barsha aqidalar borasidagi bahsli mavzularni har bir firqaga dalillar asosida isbotlab bergenligi.

3-mavzu. Abu Nasr Forobiy va Abu Ali ibn Sino tabiiy-Ilmiy va falsafiy ilmlarning ijtimoiy-falsafiy fikr rivojiga ta'siri

Abu Nasr Forobiyning bilih nazariyasi va maniq'i. Shariatni yaxshi tushunishda aqlni ishlatish zarurligi. Forobiy jamiyat va axloq haqida, inson o'zining tabiiy holatida kamchilikka ham, kamolotga ham ega emasligi, inson mohiyatini tarbiyalash uchun uzoq muddat davom etadigan yaxshii amallarning kerakligi haqidagi qarashlari. Forobiy fozil shahar to'g'risidagi ta'limotining insoparvarlik mohiyati.

Abu Ali ibn Sinoning falsafiy bijimlar tizimida inson va jamiyat muammosi. Ibn Sinoning bilih nazariyasi, maniq'i, ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Insonlarning jamiyatdagi o'rni va vazifalariga qarab 3 guruhga bo'linishi. Odamlarning mulkiy tengsizligi inson ijtimoiy faoliyatining asosiy sababi ekanligi haqida. Ibn Sino ilohiyoti.

4- mavzu. Abu Abdulloh Xorazmiy va Abu Rayhon Beruniy ijtimoiy-falsafiy qarashlarining tabiiy-ilmiy va falsafiy asoslari

Abu Abdulloh Xorazmiyning hayoti va ijodi. "Mafotih al-ulum" asari va uning ijtimoiy-falsafiy fikr rivojida tuqan o'rni. Ilmlarning shariat va u bilan bog'iqliq "arab" ilmlari hamda "arab bo'lmagan" ilmlar (yunon va boshqa xalqlar ga bo'linishi. Arab bo'lmagan" ilmlarning yana nazary falsafa va amaliy falsafaga bo'linishi. Amaly falsafa: axloq – etika (ta'llim-tarbiya, odamni boshqarish); manzil tadbirleri (uy xo'jaligini boshqarish); siyosat (shaharni, mamakatni boshqarish) ga bo'linishi.

Abu Rayhon Beruniy hayoti va ijodi. Ijtimoiy-falsafiy qarashlarining tabiiy-Ilmiy va falsafiy asoslari. Beruniyning bilih nazariyasi hamda jamiyat haqidagi ta'limoti.

	<p>Фан, 1957.</p> <p>21. Абу Райхон Берунний. Таннанган асарлар. 1-жилд. –Т.:Фан, –1968.</p> <p>22. Абу Райхон Берунний. Хиндиистон. Т.:Фан, 1965.</p> <p>23. Абдухалимов Б. «Байт–ал хикма» ва ўрта Осиё олимпариининг Бағдолдаги илмий фаолияти. –Т.:Ташкент ислом университети. 2004.</p> <p>24. Абу Хомид Фаззолий. Кимчёй саодат. –Т.: Адолат. 2005.</p> <p>25. Абу Хомид Фаззолий. Ихъё улуми-д-дин. 1-китоб. –Т.: Мовароунахр. 2003.</p> <p>26. Амир Темур. Темур тузуклари. –Т., 1995.</p> <p>27. Нурглинов М.Н. «Из истории становления наук на Мусульманском Востоке» - Т.: «Navro'z». 2015.</p> <p>28. Нурглинов М.Н. «Философия Мавераннахра XVI–XVII веков». – Т.: «Navro'z». 2015.</p>
5-mavzu. Ahmad Yugnakiy va Yusuf Xos Xojoblarning ijtimoiy-falsafiy va axloqiy qarashlari	<p>Ahmad Yugnakiyning hayoti va ijodi. «Hibat ul-haqoqiy» asari va undagi ijtimoiy-falsafiy g'oyalar va hayotiy hikmatlar. Asarning turkiy elatlarga islomiy odob qoidalari, ma'naviy-axloqiy kamolot siralaridan ta'lim berishga mo'ljallanganligi. Inson hayotida ilm manfaati va jaholatning zarari, o'doblarining ahamiyatini haqidagi fikrlari.</p> <p>Yusuf Xos Hojibning hayoti va ijodi. «Qutadg'u bilig» - turkiy tildagi islom ma'naviyatining badiiy-falsafiy, ijtimoiy-axloqiy qomusi darajasidagi asar ekaniqligi. Asardagi ijtimoiy-axloqiy va tasavvufiy g'oyalar.</p>
6- mavzu. Abu Xomid G'azzoliyning islom dunyosida ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivojiga ta'siri	<p>Abu Homid G'azzoliyning hayoti va ijodi. G'azzoliyning falsafiy dunyoqarashi. G'azzoliy islomiy imllar bilan birlgilikda dunyoviy ihmamlari, jumladan, mantiq, fiqh, falsafani chuqur o'rganganligi. Uning oldida ko'ndalang turgan asosiy muammo tasavvuf asosida - fan bilan din o'trasidagi qarama-qarshilikni bartaraf etish bo'lganligi. mo'tadil tasavvuf tizimining yaratilishi.</p> <p>G'azzoliy tomonidan falsafa va diniy ta'limotlarning barcha vakillarini to'rti toifaga: 1) mutakallimlar; 2) botiniyilar; 3) faylasuflar; 4) so'fiylarga bo'limishi. G'azzoliyning islom dunyosida ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivojiga qo'shgan hissasi.</p>
7- mavzu. Sharq mumtoz adabiyotiga tasavvuf g'oyalarining ta'siri	<p>Sharq mamlakatlarida nasihatnoma, vasiyatnoma va pandnomalar keng tarqalgani. Ularda ijtimoiy-siyosiy masalalar bilan bir qatorda axloq va ta'lim-tarbiyaga ham keng o'rinn berilgani. «Ro'shnoinoma», «Qobusnom», Fariddiddin Attorning «Pandnomasi», Ubayd Zakoniying «Sad pand» asarlari. O'rta asrlarda Yaqin va O'rta Sharq mamlakatlari Qadimgi Yunonistoning mashhur mutafakkirkirari – Aflatun va Arastuning nomi bilan bog'liq pandnomalar ham keng yoyilganligi.</p> <p>Islom dinidagi ezzulik g'oyalarining Sharq mutafakkirkiralarining dunyoqarashida aks etishi. Umar Xayyom mutasavvif shoir, faylasuf olim. Faylasuf-olimning ilmiy-ma'rifiy va axloqiy qarashlari.</p> <p>Aziziddin Nasafiyning falsafiy va ironiy qarashlariда olam va odam,</p>

5-mavzu. Ahmad Yugnakiy va Yusuf Xos Xojoblarning ijtimoiy-falsafiy va axloqiy qarashlari	<p>Ahmad Yugnakiyning hayoti va ijodi. «Hibat ul-haqoqiy» asari undagi ijtimoiy-falsafiy g'oyalar va hayotiy hikmatlar. Asarning turkiy elatlarga islomiy odob qoidalari, ma'naviy-axloqiy kamolot siralaridan ta'lim berishga mo'ljallanganligi. Inson hayotida ilm manfaati va jaholatning zarari, o'doblarining ahamiyatini haqidagi fikrlari.</p> <p>Yusuf Xos Hojibning hayoti va ijodi. «Qutadg'u bilig» - turkiy tildagi islom ma'naviyatining badiiy-falsafiy, ijtimoiy-axloqiy qomusi darajasidagi asar ekaniqligi. Asardagi ijtimoiy-axloqiy va tasavvufiy g'oyalar.</p>
6- mavzu. Abu Xomid G'azzoliyning islom dunyosida ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivojiga ta'siri	<p>Abu Homid G'azzoliyning hayoti va ijodi. G'azzoliyning falsafiy dunyoqarashi. G'azzoliy islomiy imllar bilan birlgilikda dunyoviy ihmamlari, jumladan, mantiq, fiqh, falsafani chuqur o'rganganligi. Uning oldida ko'ndalang turgan asosiy muammo tasavvuf asosida - fan bilan din o'trasidagi qarama-qarshilikni bartaraf etish bo'lganligi. mo'tadil tasavvuf tizimining yaratilishi.</p> <p>G'azzoliy tomonidan falsafa va diniy ta'limotlarning barcha vakillarini to'rti toifaga: 1) mutakallimlar; 2) botiniyilar; 3) faylasuflar; 4) so'fiylarga bo'limishi. G'azzoliyning islom dunyosida ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivojiga qo'shgan hissasi.</p>

jon va ruh masalasi. Komil inson tushunchasining taqini va uning tarbiyaviy ahamiyati.

8-mavzu. Markaziy Osiyodagi tasavvuf tariqatlarining ijtimoy-falsafiy fikr rivojijagi o'rni. Abdulxoliq G'ijduvoniy va

Xoja Ahmad Yassaviy tariqatlari

Tasavvuf teosofiyasning mohiyati. Movarounnahr diniy-irfoniy ta'lomitining shakllanishi va rivojanishida Yusuf Hamadoniyning xizmatlari. Yusuf Hamadoniyning tasavvuf maktabi. Abdulxoliq G'ijduvoniyyining tasavvufiy tariqati va asarlari. So'fiylar amal qilishi lozim bo'lgan xulq-odob qoidalarining ishab chiqilishi.

Xoja Ahmad Yassaviy va Yassaviya tariqati. Yassaviya tariqatining o'ziga xos odob qoidalar. «Hikmatlar» asari va uning bosh g'oyasi. Inson uchun haloj mehnat va nafshi tiyish zarurati.

9- mavzu. Najmuddin Kubro va Bahouddin Naqshband tariqatlari

Najmuddin Kubro va Kubraviya tariqati. Najmuddin Kubro jasorati. Najmuddin Kubro asarlari va ularning bosh g'oyasi. Inson mohiyati katta dunyo bo'lgan koinoldagi barcha narsalarni o'zida mujassamashirting mikrokosm sifatida e'tirof etilishi. Najmuddin Kubro tomonidan ishab chiqilgan axloq kodeksi va uning ahamiyati. Bahouddin Naqshband va Xojagon tariqati. «Vaxdati-vujudu» - Xojagon tasavvufiy ta'lomitining falsafiy asosi sifatida. Naqshbandiya tariqatining bosh g'oyasi «Dil ba Yoru, dast ba kor» va ta'lomitining mohiyati. Naqshbandiya tariqat amaliyotining tarixiy taraqqiyoti davrlari.

10-mavzu. XIV asning oxiri - XVI asning boshlarida Yaqin va O'rta Sharq mamlakatlariida ijtimoiy-falsafiy fikr

Ibn Xaldunning hayoti va foltiyati. Ibn Xaldunning ma'naviy merosi. Ibn farqli o'taroq tafakkurga ega ekanligi va ehtiyojsiz mavjud bo'ta olmasligi. Jamiyatning vujudga kelish sabablari, jamiyat havotiga ta'sir qiluvchi tabiiy va ijtimoiy omillar haqida. "Taassub" tushunchasi va uning jamiyat hayotidagi o'mi. Amir Temur va temuriylar sulolasini davrida ijtimoiy-falsafiy fikrlar. «Temur tuzuklari»da qonun ustvoriligi, insonparvarlik va adolat g'oyalari. "Kuch adolatdadir" degan g'oyasining mohiyati. Temuriylar sulolasi davrida

4. Книш А. Мусульманский мистицизм: краткая история. Учебное пособие. – Санкт-Петербург: Диля, 2004.(Электрон).

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Т.: O'zbekiston, 2016.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Т.: O'zbekiston, 2017.
7. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'llimizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichiga ko'taraniz. – Т.: 2017.
8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagini mard va olijanob xalqimiz bitan quramiz. – Т.: O'zbekiston, 2017.
9. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizing roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliv bahodir. – Т.: O'zbekiston, 2018.
10. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladи. – Т.:O'zbekiston, 2019.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisiga Munozatnomasi:www.press-service.uz/uz/lists/view/1371
12. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasи huzurida O'zbekistondagi Islom madaniyati markazini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida/www.press-service.uz/uz/lists/view/688
13. Yoshilar ma'naviyatini yuksaltirish, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha muhim vazifalar belgilab berildi (Besh tashhabbus)<http://www.uza.uz/oz/politics/prezident-yeshlar-manaviyatini-yuksaltirish-ularning-b-sh-va-19-03-2019>
14. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch. – Т.:Ma'naviyat, 2008.
15. Karimov I.A. O'rta asrlar Sharq allomatari va mutafakkirilarining tarixiy merosi, uning zamonaliviy sivilizatsiya rivojidaq'i roli va ahamiyati. – Т.: O'zbekiston, 2014.
16. Falsafa: ensiklopedik lug'at/O'RFA I. Mo'minov nomidagi falsafa va huquq insistuti. – Т.: «O'zbekiston milliy ensiklopediyası» Davlat imiy nashriyoti, 2010.
17. Qodirov M. "Markaziy Osiyo, Yaqin va O'rta Sharqining falsafiy tafakkuri (o'rta astar)". – Т.: TDShI, 2010.
18. Абу Наср Форобий. Фазилат, бахт-саодат ва камолот хакила. – Т.: «Ёзувчи» нашириёти, 2002.
19. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри. – Т.: Абдула Кодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 1993.
20. Абу Райхон Беруний. Кадимги ханкварларни колган ёѓорориклар. – Т.:

	<p>ahamiyati.</p> <ul style="list-style-type: none"> 15. Alisher Navoiy dunyoqarashiga naqshbandiylik g'oyalarining ta'siri. 16. Xusayn Voiz Koshifiyining «Axloqi Muxsimiy» risolasidagi komil insonga xos bo'lgan axloqiy xislatlar. 17. Jaloliddin Davoniying inson va jamiyat haqidagi qarashlari. 18. Mirzo Bedil ijtimoiy-falsafiy qarashlari. 19. Mashrab ijodida komil inson tushunchasining talqini. 20. So'fi Allohyorning jamiyatni qayta tarbiyalash, uning vujudini turli illatardan davolash dasturi. <p>Mustaqil o'zlashshiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlар tayyorlash va uni taqdimot qilish taysiya etildi.</p>
3.	<p>V. Ta'sim natijalari (Kashbiy kompetensiyalari)</p> <p>Magistrant bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • VIII-XVIII asrlarda Movaraummaxr, Yaqin va O'rta Sharq xalqlari ijtimoiy-falsafiy fikrlari rivojanishi haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>; • VIII-XVIII asrlarda Movaraummaxr, Yaqin va O'rta Sharqda Islam falsafasi va uning turli yo'nalishlari: kalom, mutaziliya, tabiiyin, tasavvuf yo'nalishlari tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy-falsafiy g'oyalar tahiliga oid <i>bilmalarga ega bo'lishi va ulardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	<p>VI. Ta'sim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • gurujhorda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyiylar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyiylar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshirilqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topsinrish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пўлагова Д.А., Нуритдинов М.Н., Қодиров М., Файзиходжаева Д.Э., Сулаймонов Ж.Б. Яқин ва Ўрга Шарқ халqlари ижтимоий-фапсафий фикрлари (VIII-XVIII асрлар), ўқув кўлланма. – Г.:ГДЦИ, 2014. 2. Нуритдинов М.Н. Ўрга асрлар Шарқ фапсафий тарбаккури тарихидан. Ўқув кўлланма. – Т.: Адад плюс, 2015. 3. O'zbekiston falsafasi tarixi. O'quv qo'llanma. – Т.: Noshir, 2013.

	<p>fan va maddaniyat.Ijtimoiy-falsafiy va tasavvufiy g'oyalarining rivojanishi. Boburning «Boburnoma», «Mubayyin» asarlari va g'azallarida yaxshilik, xaqiqat, adolat g'oyalarining ligari surilishi.</p> <p>Qosimi Anvarning hayoti va ijodi. Mutafakkir asarlarda tasavvuf oqimining yirik vakili sifatida axloqiy masalalarga keng o'rin berilgan.</p>
	<p>11-mavzu. Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy ijodida insonparvarlik g'oyalari</p> <p>Abdurahmon Jomiyning hayoti va ijodi. Falsafiy dunyoqarashining ifroniy xarakteri. Jomiyning falsafiy-didaktik va axloqiy-ta'limiyl g'oyalari. Jomiy asarlardagi insonparvarlik g'oyalarining ijtimoiy ahamiyiyati.</p> <p>Alisher Navoiy dunyoqarashiga naqshbandiylik g'oyalarining ta'siri.</p> <p>Mutafakkir ijodida inson va uning jamiyaitdag'i o'mi masalasi. Alisher Navoiy asarlari va g'azallaridagi falsafiy didaktik va axloqiy-ta'limiyl masalalar. Ularning insonparvarlik mohiyati.</p>
	<p>12-mavzu. Xusayn Voiz Koshifiyining va Jaloliddin Davoniying inson va jamiyat haqidagi qarashlari</p> <p>Xusayn Voiz Koshifiyining hayoti, ijodiy merosi. Naqshbandiylik tariqati falsafiy dunyoqarashining g'oyaviy asosi sifatida. Koshifiyining insonlar tabiatni, axloqiy fazillatlar, halol kasbni egallashning ahamiyati, insonda iki xil quvvat va ruhiyat haqida. «Axloqi Muxsimini» risolasidagi komil inson xos bo'lgan axloqiy xislatlar.</p> <p>Davoniying hayoti va ijodiy merosi, falsafiy dunyoqarashining g'oyaviy asostari. Inson faoliyatida aql va ilmning o'mi. Olamdag'i sababiy aloqadorlik haqida. Falsafiy ilmalarning tasnifi va falsafaning vazifikasi.</p>
	<p>13-mavzu. XVI – XVIII asrlarda Yaqin va O'rta Sharq mamlakatlarda ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivoji</p> <p>Mirzo Bedil ijtimoiy-axloqiy nazariyasingin asosiy g'oyalari va insonparvarlik mohiyati Mirzo Bedil dunyoqarashining tasavvufiy xarakteri.</p> <p>Yusuf Qorabog'iyning O'rta Osiyodagi XVI-XVII asrlar falsafiy fikr tarraqqiyotiga qo'shgan hissasi.Olam va odam mohiyatiga oid qarashlarining panteistik xarakteri. Inson tanasini -kichik olam, koinotni - katta olam sifatida tushunilishi va ularning o'zaro aloqadorligi.</p> <p>Muhammad Sharif Buxoriy, Mirzajon Sheroziy, Inoyatullo Buxoriy, Husayn al-Xalkoliy, Abdul Hakim Siyolkutiy ma'naviy meroslarining</p>

ijtimoiy ahamiyati.

14-mavzu. Boborahim Mashrab va So'fi Allohyor ijodida insonparvarlik g'oyalari

Boborahim Mashrabning hayoti va dunyoqarashining tasavvufiy xarakteri. Mashrab ijodida komil inson tushunchasining talqini. Shoirning lirik qahramoni fano va baqo martabasiga erishgan, ko'nglida bahri rahmat toshib, ilohiy nurga g'arq bo'lgan orifi komil ekanligi. Bunday komil inson oldida barcha dinalar barobar, masjidu butxona, ka'baya kaliso orasida farq yo'q. Chunki barcha dinlarda ham Haqqa intilish va Haqni sevish – asosiy g'oya, ya'nii Haq hamma dinlarning tub mohiyatini belgilashi haqidagi qarashlari.

So'fi Allohyoring hayoti, asarlari. «Maslik ul-muttaqin» va «Sabot ul-ojizin» asarlарining bosh g'oyasi. Jamiatini qayta tarbiyalash, uning vujudini turli iلالardan davolash dasuri haqida. So'fi Allohyor ijodida jamiat illatlarining fosh etilishi.

III. Amaliy mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsya etiladi:

- VIII-IX asrlarda Islom falsafasining shakllanishi.
- Ash'ariya ta'lumoti. Abu Mansur al-Mohurridiy Movarounnahr kalom ilmi asoschisi.
- Abu Nasr Forobiy tabiiy-ilmiy va falsafiy ilmlarning ijtimoiy-falsafiy fikr rivojiga ta'siri.
- Abu Ali ibn Sino tabiiy-ilmiy va falsafiy ilmlarning ijtimoiy-falsafiy fikr rivojiga ta'siri.
- Abu Rayhon Beruniy ijtimoiy-falsafiy fikr rivojiga ta'siri.
- Abu Abdulloh Xorazmiy va Abu Rayhon Beruniy ijtimoiy-falsafiy qarashlarining tabiiy-ilmiy va falsafiy asoslari.
- Ahmad Yughnakiy va Yusuf Xos Xojiblarning ijtimoiy-falsafiy va axloqiy qarashlari.
- Abu Xomid G'azzoliyning islom dunyosida ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivojiga ta'siri.
- Sharq muntoz adabiyotiga tasavvuf g'oyalarining ta'siri.
- Markaziy Osiyodagi tasavvuf tariqatlarining ijtimoiy-falsafiy fikr rivojida o'mi. Abdulkholiq G'ijduvoniy va Xoja Ahmad Yassavy tariqatları.
- Najmiddin Kubro va Bahouddin Naqshband tariqatları.
- XIV asrning oxiri - XVI asrning boshlariда Yaqin va O'rta Sharq mamlakatlariidagi ijtimoiy-falsafiy fikr.

12. Amir Temur va temuriylar sulojasi davrida ijtimoiy-falsafiy fikrlar.

13. Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy ijodida insonparvarlik g'oyalari.

14. Xusayn Voiz Koshifining va Jaloliddin Davoniyning inson va jamiyat haqidagi qarashlari.

15. XVI – XVIII asrlarda Yaqin va O'rta Sharq mamlakatlariida ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivoji.

16. Boborahim Mashrab va So'fi Allohyor ijodida insonparvarlik g'oyalari.

Amaly mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruuhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'kazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsya etiladigan mavzular:

- Markaziy Osiyoda Islom falsafasining asosiy yo'nalishlari.
- Ash'ariya va moturidiya ta'lumotlarining qiyosiy tahlili.
- Abu Nasr Forobiyning "Fozil odamlar shahri" asari.
- Abu Ali ibn Sinoning «Rasolat - at tayr» (*"Qush risolasi"*) nomli ramziy-majoziy asarining mazmuni va mohiyati.
- Abu Ali ibn Sining «Uyg'oq o'g'li Tirk» (*"Hayy ibn Yaqzon"*) nomli ramziy-majoziy asarining mazmuni va mohiyati.
- Abu Rayhon Beruniyning «Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar» asarida ilgari surilgan ijtimoiy-falsafiy g'oyalar.
- Abu Xomid G'azzoliy asarlariidan inson va jamiyat hayotiga oid 10ta hikmatli fikrlarini topib, sharhlang.
- Sharq muntoz adabiyoti namunalaridan bo'lgan «Qobusnomax» asarida ilgari surilgan ijtimoiy-falsafiy g'oyalari.
- Aziziddin Nasafiy ijodida komil inson tushunchasining talqini.
- Xoja Ahmad Yassavy «Hikmatlar» asarini o'qib chiqing, undagi inson qadr-qimmati va hayotning ma'nosiga oid misralardan keltiring.
- Najmiddin Kubro tomonidan ishlab chiqilgan axloq kodeksi va uning ahamiyati.
- Ibn Xaldunning «Muqaddima» asarida ilgari surilgan ijtimoiy-falsafiy fikrlar.
- «Temur tuzuklari»dagi ijtimoiy-falsafiy fikrlarni sharhlang.
- Abdurahmon Jomiyning irfoniy qarashlari va ularning ijtimoiy